

Byen mellem kirke og slot

Landsbyen Tranekær, med kirken i sydvest og slottet i nordøst, alléerne, de særprægede naturforhold, skovene og hovedgårdens vidtstrakte marker med træbevoksede hatbakker, danner et sammensat kulturmiljø, der er enestående i Danmark.

Tranekær gods og landsby har en særpræget forhistorie, som på koncentreret form fortæller om væsentlige sider af samfundets historie. I landsbyen findes en lang række velbevarede bygninger fra 1800-årene, som vidner om bebyggelsens omdannelse til residensby, og som sammen med slottet og det omgivende kulturlandskab danner et homogent kulturmiljø med meget store oplevelsesværdier.

Tranekær ligger udspændt mellem kirke og slot. Imellem disse landemærker snor byen sig omkring landevejen, der slynger sig gennem landskabet. I den vestlige del af byen falder terrænet jævnt mod syd til vådområdet Flådet. For den østlige del af byen gør det omvendte forhold sig gældende. Her falder terrænet mod nord til de lave arealer omkring Tuemose.

Tranekær Slot står med spir, kamtakkede gavle og røde mure som drømmen om et eventyrslot. Her ses slottet fra hovedgaden med Herskabsstalden nedenfor.

Over Flådet er der frit udsyn til Martin Nyrops tre gulkalkede landhuse. Byen venter bag den skovbevoksede hatbakke.

Den gamle, flotte lindeallé, der fører landevejen ind til byen fra nord, er ganske elegant udvidet med en ny kørebane, uden at alléen har lidt overlast.

Slotsparken, som er anlagt i engelsk stil, er forsynet med et par 'kineserier' i form af tépavillonen ved foden af slotsbanken og træbroen, som fører over Slotssøen til slottet.

En smuk lindeallé skærer sig i lige linje gennem det nordlige terræn fra slottet til kirken. Alléen er anlagt af Frederik greve Ahlefeldt som en privat vej i midten af 1700-årene.

Allerede før man kommer ind i byen, aner man, at der skal ske noget særligt. Fra syd løber landevejen langs Flådets vestside og støder, efter at have passeret den lille bebyggelse Rødby, ret ind i byens forpost, arkitekt Martin Nyrops tre gulkalkede landhuse. Fra nord - kort efter at Slotsmøllen er passeret - svinger vejen, ind i et skovområde, med den store hatbakke, Iskældbakken, på højre hånd, for at fortsætte gennem en gammel linde- og kastanjeallé. Her har den østre træække fået lov at blive stående i midterrabatten, da man på et tidspunkt havde brug for at udvide vejbredden.

Kort efter åbenbarer slot og vandgrav sig og fortæller, at bygrænsen er passeret.

Slottets hovedbygninger står rødpudsede, højt hævet på en stejl hatbakke øst for landevejen. Anlægget består af to sammenbyggede fløje i nord og vest og er opført i to en halv til tre etager med et ottekantet trappetårn i hjørnet mod gården. Nordfløjen har bygningsdele fra 1200-årene og er dermed det ældste, beboede hus i Danmark.

Slottets nuværende skikkelse skyldes Frederik greve Ahlefeldt-Laurvig, som i 1859-1865 lod arkitekt, professor N. S. Nebelong forestå en grundig restaurering og ombygning. Vestfløjen blev forlænget, trappetårnet opført og lofterne ændret til kvistetager.

Fløjene blev kalket lyserøde og forsynet med høje, blændingsprydede kamgavle. I 1948-1949 blev hovedbygningerne atter restaureret og facaderne fik den nuværende røde farve.

Ved ombygningen i 1860'erne blev det meste af den tidligere barokhave omlagt til den nuværende store park på 150 tønder land. Vest for landevejen ses stadig rester af den gamle have. Parken blev allerede omlagt igen i 1890-1892 af havearkitekt Milner i sin nuværende, såkaldte engelske stil. Den er udformet som et åbent, stiliseret landskab i modsætning til den franske, stramt opbyggede barokhave. Foruden søen, det lille kinesiske lysthus, den fint buede træbro og de mange gamle træer, udmærker parken sig ved sine landart-skulpturer, udført siden 1993 af danske og udenlandske kunstnere.

I ladegården syd for slottet findes den såkaldte Sukkerfabrik fra begyndelsen af 1800-årene. Bygningen virker imponant med sin store husdybde og lange fagfaste facader i rødlig puds. Den er bygget til sukkerfabrikation under Napoleonskrigen. Fabrikationen lykkedes dog aldrig, og bygningen blev i stedet indrettet til brændevinsbrønderi og ølbryggeri.

Øst for ladegården, ikke langt fra Sukkerfabrikken, ligger et løjerligt, ottekantet hønehus, som et ejendommeligt lille bygningsanlæg fra slutningen af 1800-årene, opført i en gotisk tillempet stil med hønestatuer på hjørnepillerne og et lille tårn til dueslag.

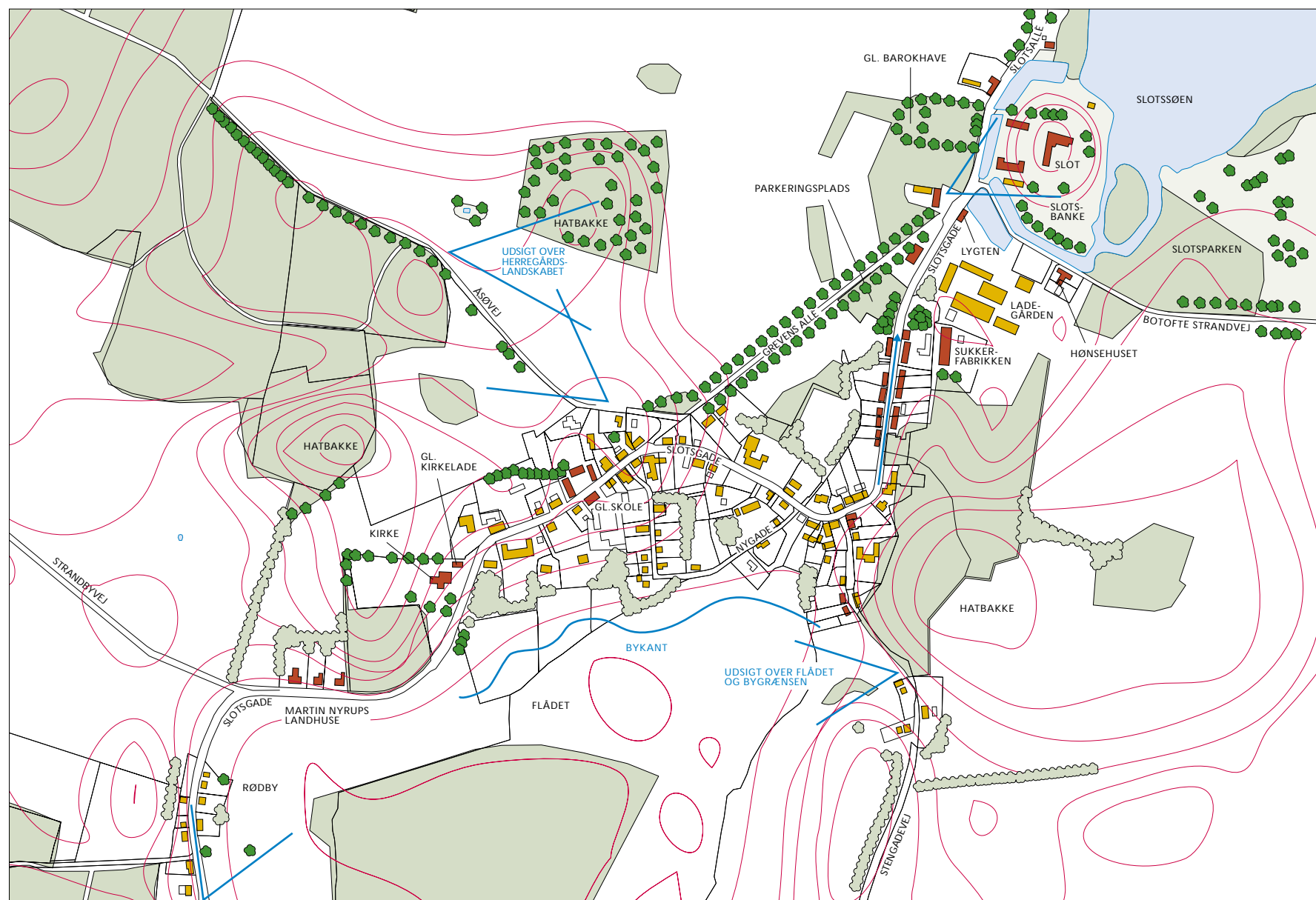
Bygningskvaliteterne i Tranekær er slående. Uanset om der er tale om gamle bindingsværkshuse opført i begyndelsen af 1800-årene, eller grundmurede huse opført efter den store brand i 1875, er der overalt tale om høj håndværksmæssig og arkitektonisk kvalitet. Den høje standard må ubetinget tilskrives grevskabet. Der blev i 1800-årenes begyndelse indforskrevet mange slags håndværkere og kunstnere, hvis tilstedeværelse afspejles i navne som Taffeldækkerens hus, Pottemagerhuset, Musikantusene, Goltermannhuset med flere.

Tranekær Kirke indtager en fremtrædende plads i byen. Den er fra senmiddelalderen og bestod oprindelig af et langhus med tårn på nordsiden, men fik gennem ombygninger i 1804 og 1886 den nuværende udformning. Kirken ligger højt vest for landevejen i læ af den skovklædte hatbakke, Humlebanke, der næsten skjuler kirken, når man kommer fra syd. Efter vejsvinget uden om bakken åbenbarer kirken sig i al sin herlighed, gulkalket i en let gotiseret form og omgivet af en smukt terrasseret kirkegård med imponerende rækker af gamle linde- og kastanjetræer.

Åsø ved kysten vest for byen består af en lille samling bindingsværkshuse. Den lille husgruppe markerer stedet, hvor godset indtil begyndelsen af 1950'erne stadig opretholdt en skibsbro til transport- og lystsejlad. Af skibsbroen henligger nu kun rester af den tidligere ca. 50 meter lange stenmole.

Landsbyen Tranekær flyttede til sin nuværende plads i middelalderens begyndelse, og slottet opførtes samtidigt som en kongelig borg. Det meste af landsbyen hørte sandsynligvis under slottet, som flere gange udvidede sine enemærker på landsbyens bekostning. I 1799 blev landsbyen udskiftet i uregelmæssige blokke. Tre gårde udflyttede. De øvrige blev i landsbyen.

Tranekær var længe en lille og beskeden landsby. 1700-årenes stærke vækst i antallet af huse skyldtes hovedgårdens behov for arbejdskraft, mens udviklingen i 1800-årene især skyldtes den vidtfavnende generalmajor Frederik greve Ahlefeldt-Laurvig, også kaldet 'Generalen', der var lensbesidder 1791-1832. Det er i høj grad hans interesse for kunst, kultur og videnskab, som medvirkede til, at den lille landsby blev omskabt til en residensby for slottets nye stab af funktionærer, tjenere og håndværkere.

Tranekær, 1:8.000